

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ VE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ BANU Journal of Health Science and Research

DOI: 10.46413/ boneyusbad. 1577639

Derleme / Review

Bağlanma Kuramı Perspektifinden Çocuk Refahı ve Sosyal Hizmet Child Welfare and Social Work from the Perspective of Attachment Theory

Sultan KİREMİTÇİ ¹ Ayşe Nur BOZ ² Özlem KARAKUŞ ³

¹ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Konya

² Arş. Gör. Dr., KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Konya

³ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Konya

ÖZET

Bağlanma kuramı, bireyin erken yaşlarda bakım verenleriyle kurduğu ilişkilerin, yaşam boyu psikososyal gelişimi nasıl şekillendirdiğini açıklamakta ve çocuk koruma, koruyucu aile, evlat edinme ve aile refahı gibi sosyal hizmet uygulama alanlarına yön vermektedir. Çocukların sağlıklı gelişimi için güvenli bağlanma, kritik bir unsur olup ihmal, istismar ve travma gibi faktörler bu süreci olumsuz etkileyebilmektedir. Bu makalede bağlanma kuramının çocuk refahı alanındaki yansımalarını ve sosyal hizmet bağlamında bağlanma kuramı temelli çalışmaları ele almak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çocukluk döneminde bağlanmanın temel özellikleri, erken dönem bağlanma stilleri ve koruma altındaki çocukların bağlanma dinamikleri incelenmektedir. Ayrıca sosyal çalışmacıların, bağlanma kuramını rehber edinerek çocuk ve ebeveynlerle çalışırken kullanabilecekleri değerlendirme ve müdahale stratejilerine değinilmektedir. Sonuç olarak, bağlanma kuramının sosyal hizmet politikaları ve uygulamalarına entegrasyonu vurgulanarak, çocukların güvenli bağlanma geliştirebilmesi için erken müdahale, ebeveyn eğitimi, psikososyal destek mekanizmaları ve çocuk bakım sistemlerinde sürdürülebilir bağlanma odaklı gelişmelerin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Bağlanma kuramı, Çocuk refahı, Sosyal hizmet uygulamaları

Sorumlu yazar / Corresponding author

Sultan KİREMİTÇİ

sultankiremitci@hotmail.com

Geliş tarihi / Date of receipt: 01.11.2024

Kabul tarihi / Date of acceptance: 26.03.2025

Atf / Citation: Kiremitci, S., Boz, A.N., Karakuş, Ö. (2025). Bağlanma kuramı perspektifinden çocuk refahı ve sosyal hizmet. *BANÜ Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1009-1022. doi: 10.46413/ boneyusbad.1577639

ABSTRACT

Attachment theory explains how the relationships individuals form with their caregivers at an early age shape lifelong psychosocial development and guides social work practice areas such as child protection, foster care, adoption and family welfare. Secure attachment is a critical element for the healthy development of children, and factors such as neglect, abuse, and trauma can negatively affect this process. This study aims to address the reflections of attachment theory in the field of child welfare. For this purpose, the basic characteristics of attachment in childhood, early attachment styles and attachment dynamics of children under protection are examined. Additionally, the study discusses assessment and intervention strategies that social workers can use while working with children and parents using attachment theory as a guide. As a result, the integration of attachment theory into social work policies and practices is emphasized, and the necessity of early intervention, parent education, psychosocial support mechanisms, and sustainable attachment-focused developments in child care systems is highlighted for children to develop secure attachment.

Keywords: Attachment, Attachment theory, Child welfare, Social work practice.

* Bu çalışma, 1-2 Aralık 2022 tarihleri arasında Konya'da gerçekleştirilen 1. Uluslararası Selçuk Sağlık Bilimleri Kongresi'nde "Attachment Theory and Reflections of Attachment Theory on Social Work" başlığıyla sunulan sözel bildirinin geliştirilmiş halidir.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

GİRİŞ

Bağlanma, “başka bir bireyde yakınlık arama ve sürdürme” (Bowlby, 2012, s.252), “beslenme ve seksten ayrı olarak kendi iç motivasyonuna sahip ve yaşamı devam ettirmek için en az onlar kadar önemli bir unsur ve temel bir davranış şekli” (Bowlby, 2020, s.37) olarak kavramsallaştırılmıştır. Bowlby (1958, 2014b)’ e göre çocuğun bakım vereniyile kurduğu bağlanma ilişkisinin altında yatan sebep, hayatta kalma güdüsüdür. Kaygı ve korku gibi durumlarda rahatlamasını, güvende hissetmesini sağlayacak ve kendisini sevecek bir bakım veren ihtiyacı ile dünyaya gelen bebek için ilk bağlanma figürü bakım verendir (Bowlby, 2014b). İlk olarak bakım verenle bağlanma ilişkisi geliştiren çocuk, daha sonra farklı bağlanma figürleriyle yakınlık kurmakta ve bu yakınlığı sürdürmektedir (Bowlby, 2014b, 2015). Bebeklikten itibaren başlayıp hayatın ilerleyen evrelerinde gelişerek devam eden bağlanma örüntüleri, gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıkla birlikte insanın bebeklik döneminde kurduğu bağ, daha sonraki ilişkilerine de model oluşturmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Çocukluk döneminde hayati bir öneme sahip olan bu bağ, bireyin yaşam süresince kurduğu ilişkilerin temelini oluşturmakta ve hayatın her aşamasında etkisini göstermektedir. Bu doğrultuda bağlanma kuramı, bireylerin erken dönemde bağlanma figürleriyle yaşadığı deneyimlerin, yaşamları boyunca ilişkilerini ve davranışlarını nasıl şekillendirdiğini açıklamaktadır.

Bağlanma kuramının teorik zemini uzun yıllar psikoloji, psikiyatri ve sosyal hizmet gibi disiplinlerin uygulamalarına yeni bir perspektif sunmuştur. Sosyal hizmet literatüründe çok vurgulanmamış olsa da biyopsikososyal bir bakış açısıyla uygulamalarını gerçekleştiren bu disiplinin, bağlanma kuramının bulgularından özellikle çocuk refahı alanında faydalandığı görülmektedir. Nitekim Howe (2013), sosyal çalışmacıların bağlanma kuramından özellikle çocuk koruma, koruyucu aile, evlat edinme, aile refahı alanlarında yararlanabileceğini belirtmektedir. Devlet koruması altında bulunan çocuklara yönelik oluşturulan hizmetlerin (koruyucu aile, evlat edindirme, kurum bakımı) şekillenmesinde de bağlanma kuramının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda Bowlby’nin 1951 yılında yapmış olduğu çalışmanın kurum bakımı için bir kırılma noktası olduğu ve bu

çalışma sonrasında koruyucu aile modeline ilişkin tartışmaları gündeme getirdiği belirtilmektedir (Koşar, 2008, s.8-9; Akt. Baysal, 2017). Nitekim Banks (2024) da bağlanma kuramının çocukların güvenli ve istikrarlı bir aile ortamına yönlendirilmesi ve bakım verenlerle çocuklar arasındaki bağların güçlendirilmesine yönelik aile temelli bakım stratejilerinin oluşturulmasında da kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Søberg Bjerre ve arkadaşları (2023), NOU [Norges Offentlige Utredninger (Norveç Resmî Raporları, 2012)]’ya referansla Norveç’te devlet korumasına alınan çocuklara yönelik uygulamaların; çocukların genellikle biyolojik ebeveynleri tarafından bakılması gerektiğini vurgulayan geleneksel "biyolojik ilke" nin terk edilerek bağlanma ile yoğun bir şekilde desteklenen "psikolojik ilke" zemininde şekillenmesine ilişkin gelişmelerde bağlanma kuramının etkili olduğunu ifade etmektedir (Søberg Bjerre, Jacob Madsen ve Petersen, 2023). Bunun yanı sıra bakım verenle bağ kurmanın önemi doğum sonrası izin politikasının oluşumunda da etkili olmuştur. Örneğin İskandinavya’da uzun doğum izni anlayışının gelişmesinde, yeni doğan bebekle bakım veren kişi arasında bağ kurmanın gerekliliğini ortaya koyan bu teori etkili olmuştur (Søberg Bjerre ve ark., 2023). Ayrıca bu kuram çocuk refahı alanında hizmetlerin sunumunda da kullanılmaktadır. Örneğin, İngiltere’de Ulusal Sağlık ve Bakım Mükemmeliyet Enstitüsü [National Institute for Health and Care Excellence (NICE, 2015)], çocuklarda bağlanma ile ilgili kılavuz geliştirmiştir. Bu kılavuzda bakım altındaki, evlat edinilmiş veya bakım altına girme riski taşıyan çocuk ve gençlerin bağlanma sorunlarını belirleme, değerlendirme ve müdahale etme süreçleri ele alınmaktadır (NICE, 2015). Sosyal politikaların oluşturulmasına, geliştirilmesine ve hizmet sunumlarına rehberlik eden bu kuram, bu sistemlerde mesleklerini icra eden uzmanlara da bakış açısı sağlamaktadır.

Bağlanma kuramı, sosyal hizmetin temel çalışma alanlarına yön vermekte; birey, aile, toplum sağlığıyla ilgili önleyici çalışmalar açısından da oldukça önem taşımaktadır. Özellikle sosyal çalışmacıların yoğun olarak çalıştığı çocuk refahı alanında, bağlanma kuramının prensipleri yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Sosyal çalışmacıların bağlanma kuramına ilişkin bilgi, beceri ve yetkinliklerinin yüksek olmasının uygulamaların niteliğini artırarak çocuk refahına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Zira bağlanma kuramı, bireylerin çocukluk dönemi

bağlanmalarının hayatın ileri aşamalarında çok yönlü etkilerini ortaya koymakta ve bireyin duyu ve davranışlarını şekillendiren temel etkenlerden biri olarak ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, bağlanma kuramının sosyal hizmetin temel çalışma alanlarından biri olan çocuk refahına yansımalarını ele alarak bağlanma kuramının çocuklarla ve ebeveynlerle çalışırken nasıl kullanılabilceğine yönelik bilgiler sunmaktır. Bu bağlamda aşağıda öncelikle çocukluk döneminde bağlanmanın oluşumuna, bağlanma stillerine, çocukluk döneminde bağlanmanın işlevlerine, devlet korumasında olan çocukların bağlanma dinamiklerine, bağlanma temelli hizmetlere ve müdahale programlarına yer verilmektedir.

Çocukluk Döneminde Bağlanma ve Bağlanma Stilleri

Bowlby (2014a), henüz bebeklik döneminde bağlanma ilişkisinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Bebekler, bağlanma figürünün rahatlık ve koruma ihtiyaçlarına verdikleri tepkilere göre “içsel çalışan modeller” geliştirmektedir. Kişi, kendine ve dünyaya yönelik geliştirdiği bu içsel çalışan modeller üzerinden bağlanma figürü için ne kadar değerli olduğuna ve bağlanma figürü tarafından ihtiyaçlarına nasıl cevap verileceğine ilişkin çıkarımlar yapmakta ve davranışlarını bu çıkarımlar üzerinden şekillendirmektedir (Bowlby, 2014a). Bağlanma figürü, çocuğun ihtiyaçlarına uygun cevaplar verirse çocuk bakım verenin “ulaşılabilir, güvenilir ve destekleyici”, kendisinin “sevilmeye ve bakıma değer”; uygun cevaplar vermezse bakım verenin “reddedici”, kendisinin “sevilmeye ve desteklenmeye değer” olduğuna yönelik içsel çalışan model geliştirmektedir (Güngör, 2000, s.8; Bowlby, 2014a). Bağlanma figürünün verdiği tepkilere göre çocuğun geliştirdiği içsel çalışan modelleri, daha sonra diğer insanların kendisiyle ilgili düşüncelerine ve kendisinin sevilmeye değer biri olup olmadığına yönelik çıkarımda bulunmasına temel oluşturmaktadır. Dolayısıyla çocuk, temel bağlanma figürüne yönelik oluşturduğu bu modeller üzerinden çevresindeki diğer insanlara yönelik de içsel çalışan modeller geliştirmektedir (Bowlby, 2014a). Bu modeller ilerleyen yaşamda kişiler arası ilişkilerde “beklenti, inanç ve tutumları” yönlendirmektedir (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011, s. 327).

Bağlanmanın yakınlığı koruma, güvenli üs ve güvenli sığınak olmak üzere üç temel işlevi vardır

(Hazan ve Shaver, 1994). Bebek, yakınlığı sağlamak ve sürdürmek amacıyla emme, yapışma, izleme, ağlama, gülümseme gibi davranışlar sergiler (Bowlby, 1958, 2012). Bebek, korktuğunda veya sıkıntılı olduğunda bağlanma figürüne yakın olmak istemekte ve böyle durumlarda bağlanma figürü bebeğin rahatlığını sağlamak suretiyle güvenli bir sığınak görevi görmektedir. Bağlanma figürü ayrıca bebeğin keşfetme gibi davranışları için güvenli üs olma niteliği taşımaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Güvenli üs; bağlanma figürünün çocuğa stres, korku gibi durumlarda güven ve rahatlık sağlaması; yardıma ve cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyduğunda çocuğun bağlanma figürüne ulaşabilmesi ve destek alabilmesini ifade etmektedir (Bowlby, 2014b, 2020).

Bağlanmanın oluşumu 0-3 ay, 3-6 ay, 6 ay-3 yaş ve 3 yaş sonrası olmak üzere 4 aşamaya ayrılmaktadır (Holmes, 1993). Uyum sağlama ve örüntü tanıma olarak isimlendirilen 0-6 aylık dönemin ilk 3 ayında yeni doğan bir bebek her ne kadar etrafındaki insanları birbirinden ayırt edemese de onlarla ilişki kurmaya isteklidir. İkinci 3 ayda ise bağlanma figürüyle bağlanma ilişkisi gelişmeye başlar. Bebek bu dönemde bağlanma figürünü diğer bireylerden ayırt eder ve bağlanma figürüne diğer bireylerden farklı tepkiler verir. Hedef belirleme bağlanması olarak isimlendirilen 6 ay-3 yaş arası dönemde bebek için belirlenen hedef, bağlanma figürünü keşif için güvenli üs olarak kullanmak ve ihtiyaç duyduğunda ulaşabilmek için bağlanma figürüyle yakınlığını sürdürmektir. Karşılıklı ilişkinin oluşumu olarak isimlendirilen 3 yaşından sonraki dönemde dil gelişimiyle birlikte çocuk, bağlanma figürüyle yakınlığı sürdürmek için kendisini ağlama, yapışma gibi yollarla ifade etmeyi giderek azaltır ve bağlanma figürüyle daha fazla sözel iletişim kurmaya başlar. 3 yaşından sonra bağlanma davranışları giderek daha seyrek aktive olmaya başlar (Holmes, 1993; Bowlby, 2012, 2014b).

Ainsworth ve arkadaşları (2014), bebeklerin bir yabancı ile odada yalnız kaldığında, annesi odadan ayrıldığında ve annesi odaya döndüğünde verdiği tepkilerle ilgili yapmış olduğu yabancı ortam deneyleri sonrasında güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olmak üzere çocukluk dönemi için üç bağlanma stili sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırmaya göre, güvenli bağlanan bebekler annelerini güvenli üs olarak görüp rahatlıkla keşif davranışında bulunmuşlar, anneleri odadan ayrıldığında (muhtemelen anneleri yanlarında

olmasa da ulaşılabilir olduğu için) daha az kaygı ve ağlama tepkisi göstermişler ve anneleri geri döndüğünde anneleriyle pozitif iletişim kurmuşlardır. Bu bebeklerin yabancılarla ilişki kurmaya açık olduğu, annelerinin ise bebeğin ihtiyaçlarına duyarlı olduğu ve bebek için ulaşılabilir olduğu ifade edilmektedir. Kaygılı-kararsız bağlanan bebekler annelerini keşif için güvenli üs olarak görmemiş, anneleri odadan ayrıldığında yoğun bir tepki vermiş ve anneleri odaya geri döndüğünde bir yandan anneye iletişim kurmak istemezken bir yandan annelerine karşı öfkeli ve abartılı tepki vermiştir. Bu bebeklerin yabancılarla iletişim kurmaya açık olmadığı, annelerinin ise bebeğin ihtiyaçlarına karşı duyarsız ve tutarsız olduğu ifade edilmektedir. Kaçınan bağlanan bebekler ise anneleri odadan ayrıldığında ve odaya geri döndüğünde tepkisiz kalmıştır. Bu bebeklerin yabancılarla iletişim kurmaya açık olmadığı annelerinin ise bebeğin ihtiyaçlarına karşı duyarsız olduğu ve bebek için ulaşılabilir olmadığı belirtilmektedir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 2014). Bu bağlanma stillerine sonradan Main ve Solomon (1990) tarafından düzensiz/dağınık bağlanma stili eklenmiştir. Bu stile sahip bebeklerin çoğunun ihmal ve istismara uğramış olduğu belirtilmektedir. Bu bebeklerin donma, kaçınma, sersemleme gibi davranışların ardından aniden çok güçlü bağlanma davranışı ve kızgın davranış sergileme; sakin, halinden memnun bir şekilde oyun oynarken aniden sıkıntılı, öfkeli davranışlar sergileme; yakınlığı korumaya çalışırken aynı zamanda kaçınma ve direnç gösterme; yavaş ve uyuşuk hareket etme gibi davranışlarda bulunabildiği belirtilmektedir (Main ve Solomon, 1990).

Bowlby (2020), duyarlı bir annenin bebeğin verdiği sinyallerden neye ihtiyacı olduğunu anlayacağını, bebeğinin tepki ve ihtiyaçlarına uygun şekilde davranacağını ifade etmektedir. Annenin bebeğin ihtiyaçlarına cevap vermeye hazır olması, bağlanma kalitesinin gelişmesinde önemli bir belirleyicidir (Holmes, 1993). Bunun yanı sıra Howe (2011), ekonomik durum, sosyal destek, stres gibi faktörlerin bakım verenin çocuga karşı duyarlılığını dolayısıyla bakım veren ve çocuk arasındaki bağlanma ilişkisini etkileyeceğini belirtmektedir. Bağlanma bozukluklarının gelişimi, çocuğun erken yaşta kötü muameleye maruz kalması, fiziksel veya duygusal istismar, ihmal, şiddet ve bağlanma figürlerinin tutarsız ya da duyarsız bakım verme tutumları gibi travmatik yaşantılarla

ilişkilendirilmektedir (Brisch, Hilmer, Oberschneider ve Ebeling, 2018). Bu tür olumsuz deneyimler, çocuğun bakım verenleriyle sağlıklı bir bağ kurmasını engelleyerek, ilerleyen yaşlarda güven eksikliği, duygusal düzensizlik ve sosyal ilişkilerde zorlanma gibi çeşitli psikososyal sorunlara yol açabilmektedir. Özellikle ebeveyn şiddeti, depresyon, madde bağımlılığı ve düşük gelir gibi stres faktörlerine sahip ailelerde büyüyen çocuklar, sağlıklı bağlanma ilişkileri geliştirme açısından yüksek risk altındadır. Bu tür stres faktörleri, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlılığını azaltarak, çocukların gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Center on the Developing Child at Harvard University, 2010). Düşük sosyoekonomik düzeyin de ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz etkileyen temel faktörlerden biri olduğu bilinmekte, ekonomik anlamda zorluk yaşanması stresi beraberinde getirerek güvenli bağlanmanın önünde bir risk faktörü haline gelmektedir. (Diener, Nievar ve Wright, 2003; Johnson, Mliner, DePasquale, Troy ve Gunnar, 2018). Bununla birlikte, erken çocukluk döneminde en az bir güvenilir yetişkinle kurulan sağlıklı bağlanma ilişkisi, çocuğun olası travmatik yaşantılara karşı direnç geliştirmesine katkı sağlamakta ve koruyucu bir faktör olarak işlev görmektedir (Brisch, 2019, Akt. Seyis, 2023). Çocukların güvenli bağlanma ilişkileri geliştirebilmesi için ise bakım verenlerin çocuk için ulaşılabilir olması, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olması, çocuğun ihtiyaçlarını uygun ve tutarlı bir şekilde karşılaması büyük önem taşımaktadır. Bakım verenin "ulaşılabilir" kabul edilmesi için çocuğun kolayca bulabileceği bir yerde olması ve çocuğun ihtiyacına uygun bir yanıt verme eğiliminde olması gerektiği ifade edilmektedir (Bowlby, 2014a). Annenin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olup bu doğrultuda bebeğine bakım vermesi durumunda çocuğun gelişiminin olumlu etkileneceği belirtilmektedir (Bowlby, 2020). Bakım verenin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olması ve bu ihtiyaçlarını karşılaması bakımından kültürel faktörlerin de önemli bir belirleyici olduğu düşünülmektedir. Nitekim bağlanma ile ilgili dinamikler kültürden kültüre değişebilmektedir (Ryan, 2011; Choate ve Tortorelli, 2022). Örneğin Batı'da açık iletişim ön plandayken, Doğu'da sezgisel ve sözel olmayan ipuçlarına dayalı duyarlılık daha yaygındır (Rothbaum, Nagaoka ve Ponte, 2006). Bu doğrultuda bireylerin bağlanma ilişkilerini şekillendiren birçok dinamik olduğu görülmektedir.

Koruma Altındaki Çocuklar ve Bağlanma Kuramı

Devlet koruması altındaki çocukların bakımına ilişkin uygulamalar, sosyal hizmet politikalarının temel bileşenlerinden biri olarak ele alınmakta ve çocukların gelişimlerini destekleyecek mekanizmalar oluşturulmaktadır. Bu bağlamda bağlanma kuramı, öz ailesiyle birlikte büyüyen çocukların yanı sıra bakım ve koruma altında olan çocuklarla ve bakım verenleriyle çalışırken de ailelerin ve çocukların değerlendirilmesi, ihtiyaçlarının belirlenmesi ve desteklenmesinde sosyal çalışmacıya bir çerçeve sunmaktadır (Atwool, 2005; Kaniuk, 2014). Koruma altında olan çocuklara ilişkin yapılan araştırmalarda, koruyucu aile yanına yerleştirilen ya da evlat edinilen çocuklara kıyasla kurum bakımında olan çocukların güvenli bağlanma düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum kurum bakımındaki çocukların aidiyet duygularından yoksun olmaları ve “bekleyen çocuklar” gibi hissetmeye devam etmeleri ile ilişkilendirilmektedir (Cassibba ve ark., 2023). Van IJzendoorn ve arkadaşları (2020), 471 çocuğu içeren 11 çalışmayı incelemiş ve kurum bakımında olan çocukların olmayanlara göre güvenli bağlanma oranının önemli ölçüde düşük olduğunu bulmuşlardır. Bu bağlamda devlet koruması altında olan ve kurum bakımında kalan çocukların güvenli bağlanma ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için spesifik önlemlerin alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Hali hazırda ilk bakım vereniyle güvenli bir bağlanma gerçekleştirilememiş olma ihtimali yüksek olan çocukların, yinelenen bir şekilde yakınlık ve korunma gereksinimlerinin karşılanamaması, bağlanma bozukluklarının gelişimine sebebiyet verebilmektedir (Seyis, 2023). Kurum bakımında çocukların bireysel ilgiye, şefkate ve sevgiye yeterince ulaşamaması, gelişimleri açısından ciddi riskler oluşturabilmekte, çocuklarla yeterli birebir ilişki kurulamadığında, çocuklarda içe kapanma, sosyal becerilerin gelişmemesi ve davranış problemleri görülebilmektedir (Yolcuoğlu, 2009). Bu durum, çocukların sağlıklı sosyalleşme süreçlerini olumsuz etkileyerek onların psikolojik ve duygusal gelişimlerini kısıtlayabilmektedir. Bu bakımdan yatılı kuruluşlarda bakım ve koruma altında olan bebek ve çocukların üç vardiya ile çalışan ya da sürekli değişen bakım personeli tarafından bakım alması, bağlanma figürüyle sürekli bağ kurmasının önünde büyük bir engel oluşturabilmektedir. Bunun için de bakım personellerinin

sürekliliklerinin sağlanması, güvenli bir bağlanmanın tesis edilmesinde oldukça önemli görülmektedir. Banks (2024), kurum bakımından ziyade çocukların düzenli ve kalıcı ilişkilere olan ihtiyacı göz önünde bulundurularak aile temelli hizmetlerin sunulmasının bakım kalitesini artıracakını belirtmektedir. Çocuk refahı alanındaki politikaların da bu doğrultuda aile temelli hizmetleri oluşturan koruyucu aile ve evlat edinme modellerini teşvik eden bakım uygulamalarını öne çıkardığı görülmektedir.

Koruyucu aile ve evlat edinme süreçlerinde, çocuk ve bakım veren arasında sağlıklı ilişkilerin kurulabilmesi için hem bakım verenleri hem de çocukları desteklemeye yönelik uygulamalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir (Palacios, Rolock, Selwyn ve Barbosa-Ducharne, 2019; Dalgaard, Filges Viinholt ve Pontoppidan, 2022). Chinnery (2016), koruyucu aileye yerleştirilen çocukların sağlıklı büyümeleri ve aileleriyle uyum sağlamalarında bağlanma kuramının işlevselliğine dikkat çekmektedir. Nitekim önceden güvenli bağlanma gerçekleştirilememiş çocukların evlat edinildikten ya da koruyucu aileyle yaşamaya başladıktan sonra bağlanma stillerinin değişebildiği bilinmektedir (Howe, 2011; Carlson, Hostinar, Mliner ve Gunnar, 2014; Finet ve ark., 2021). İhmalkâr ve/veya istismar edici bakım verenle erken dönemdeki olumsuz deneyimler, çocukların koruyucu aileleriyle olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilmektedir. Çocukların güvensiz bağlanmanın izlerini taşıyan içsel çalışma modelleri, yeni bakım verenlere karşı mesafeli ve kaçınan davranışlarına neden olabilmekte; çocukların bu davranışları da koruyucu aileleri tedirgin edebilmekte ve çocukların güvenli bağlanma geliştirme ihtimalini azaltabilmektedir (Stovall ve Dozier, 2000). Bu durumun yeni kurulmakta olan bakım veren-çocuk ilişkisi için bir sorun niteliği taşıdığı düşünülmektedir. Sağlıklı bir aile ilişkisinin kurulabilmesi için sosyal çalışmacıların, tüm bu dinamiklerin farkında olarak hem ebeveynlerle hem de çocukla eş zamanlı çalışmaları önem arz etmektedir. Çocuğun geçmiş dönem bağlanma figürleriyle kurduğu olumsuz bağlanmalar ya da bu bağlanma figürlerinin hayatından çıkması keder ve öfke gibi duygulanımlara neden olurken bu olumsuz duygulanımların ortadan kaldırılmasında yeni bakım verenlerin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı ve destekleyici tutumlarının önemli rol oynadığı ve güvenlik hissinin bu sayede tesis edileceği (Dalgaard ve ark., 2022) düşünülmektedir.

Schofield ve Beek (2014), çocukların ihtiyaçlarını erişilebilirlik, duyarlılık, kabullenme, iş birliği, aile üyeliği (aidiyet) olmak üzere beş bakım boyutu içinde ele almaktadır. Ailelerle çalışırken de sosyal çalışmacılar bu bakım boyutlarını dikkate alarak ailelerin çocuk için erişilebilir ve duyarlı olmasını desteklemek amacıyla danışmanlık hizmetleri, çocuğun ailede kabul edilmesi, aidiyet hissetmesi ve etkili olduğunu hissetmesi amacıyla bireysel destek müdahaleleri yapabilmektedirler (Schofield ve Beek, 2014). Bu bağlamda sosyal çalışmacıların ilk olarak, güvenli bağlanmanın gerçekleşmesi önündeki engelleri keşfetmesi gerekmektedir. Bu tespit ve değerlendirme, aile ve çocuğun iyilik hallerinin tesis edilmesi için ihtiyaç duydukları uygulamanın belirlenmesine olanak tanımaktadır. Güvenli bağlanmanın sağlanması yönünde hem ebeveyni hem de çocuğu desteklemek amacıyla taşıyan bu uygulamaların temelinde çocuğun yeni bakım verenleriyle olumlu deneyimler yaşadığında ortaya çıkacak değişim potansiyeline odaklanılmaktadır. Aile ve çocuk arasında yakınlık, duyarlılık, destekleyici iletişim ve tutarlı sınırlar gibi sağlıklı aile yapısının kurulması bağlanma kuramı temelli uygulamaların amaçları olup bu amaçlara ulaşabilmek için sosyal çalışmacılara rehberlik edebilecek bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Bağlanma Temelli Hizmetlerin Sunumunda Sosyal Çalışmacılar için Yol Haritası

Çocuk refahı alanında bağlanma temelli uygulamalar genellikle çocuk ile bakım veren ilişkisine odaklanmaktadır. Bakım veren ile çocuk arasında güvenli bağlanmanın gerçekleşebilmesi, bağlanma bozukluklarının oluşumunun önlenmesi, bağlanma sürecini etkileyen bağlamsal faktörlerin keşfedilmesi gibi amaçlarla bütüncül bir yaklaşımla uygulamaların şekillenmesi önemlidir. Bu bağlamda uygulamalara rehberlik eden planlı değişim sürecinde bağlanma kuramı; bilgi toplama, değerlendirme, amaçlar oluşturma ve müdahale aşamalarında kullanılmakta ve sosyal çalışmacıya bir çerçeve sağlamaktadır (Howe ve ark., 1999). Nitekim Howe (2013, s.84), bağlanma kuramının sosyal çalışmacılara gözlem yapma, veri toplama, görüşme, değerlendirme ve sorunları formüle etme bakımından özellikle çocuk koruma, koruyucu aile, evlat edinme, aile refahı alanındaki uygulamalarda yardımcı olacağını belirtmektedir. Bireyi çevresi içerisinde bütüncül bir değerlendirmeyle ele almak, sosyal hizmette gelişmiş bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bütüncül değerlendirme, aile ilişkileri ve bağlanma figürleri hakkında veri toplamayı da içermektedir. Zira müracaatçıya sunulacak hizmetin birinci basamağı değerlendirmeye başlamaktadır (Blakely ve Dziados, 2015). Howe (1995) bireylere yönelik değerlendirme yapılırken, kişinin mevcut ilişkilerine (bu ilişkilerin kalitesi ve davranışlarına etkisi) ve geçmiş ilişkilerine (bu ilişkilerin kalitesi ve ilişkilerin kişilik ve davranışlarına etkisi); sosyal destek, çevre, stres gibi bağlamsal faktörlerin davranışa etkisine odaklanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu aşamada müracaatçıya yakın ilişkileriyle ilgili yöneltilen sorular, bağlanma figürüyle kurulan bağlanmanın niteliği hakkında bilgi sağlamaktadır. Bunların yanı sıra sosyal çalışmacıların klinik uygulamalarındaki müdahale aşamasında bağlanma kuramından yararlanabileceği ifade edilmektedir (Blakely ve Dziados, 2015).

Bowlby (2020)'nin bağlanma kuramını uygulayan bir terapistin rolü olarak belirttiği terapötik görevlerin sosyal çalışmacılar için müracaatçının bağlanma dinamiklerini anlamlandırmada ve etkili bir müdahale süreci yürütmede önemli bir rehber niteliği taşıdığı düşünülmektedir. Bowlby (2020)'nin belirttiği bu terapötik görevler ışığında sosyal çalışmacıların üstlenebileceği rollerden ilki müracaatçının geçmişinden bugüne kadar kendisine acı veren ve mutsuz eden deneyimleri güvenli bir ortamda keşfetmesine yardımcı olmaktır. Bu rolde, sosyal çalışmacı müracaatçının duygu ve düşüncelerini ifade etmesine alan açarak güvenli bir dayanak oluşturmaktadır. İkincisi, müracaatçının insanlarla kurduğu mevcut ilişkileri ve bu ilişkileri değerlendirmesini teşvik etmek olup müracaatçının farkındalık kazanarak ilişkisel örüntülerini anlamlandırmasını sağlamaktır. Üçüncüsü, sosyal çalışmacının müracaatçısıyla kurduğu ikili ilişkiyi mercek altına alarak bu ilişki üzerinden müracaatçının bağlanma dinamiklerine dair önemli ipuçlarını edinmesidir. Zira bu ikili ilişki, müracaatçının içsel çalışan modellerine ve bağlanma stiline dair önemli göstergeler taşımaktadır. Dördüncüsü, müracaatçının o anki algı ve beklentilerinin çocukluk dönemindeki ebeveynleriyle yaşadığı deneyimlerin bir ürünü olduğunu değerlendirmesi için teşvik etmektir. Son olarak müracaatçının kendisine ve diğerlerine ilişkin imgelerinin şimdiki ve gelecek zamanki hayatına ne kadar uygun olup olmadığı üzerine farkındalık sağlamaya yönelik bir çalışma yapmak yer almaktadır. Bu rolde amaç

müracaatçının bilinçdışı ve işlevsiz kalıplardan vazgeçerek yeni şekillerde düşünmesinin, hissetmesinin ve davranmasının olası yollarını aramaktır (Bowlby, 2020). Bu terapötik görevlerde hasta-terapist ilişkisine özellikle vurgu yapılmakta ve bu ilişkide hastanın güvende hissetmesini sağlama ile empati kurmanın önemine değinilmektedir. Sosyal çalışmacının müracaatçının refahını artırmaya yönelik kullanacağı tüm uygulamaların işlerlik kazanabilmesi, büyük ölçüde aralarında kurulan ilişkinin niteliğine bağlıdır. Müracaatçıyla kurulacak güvenli bir ilişkinin tesis edilebilmesi için müracaatçıyı kabul eden yargısız bir tutum, empatik yaklaşım, içtenlik ve doğruluk, müracaatçının kendi kaderini tayin hakkını gözetilen hiyerarşik olmayan bir etkileşimle güven ve saygı çerçevesinde mahremiyet ilkelerinin gözetildiği bir görüşme zemini sağlamak gerekmektedir (Kadushin ve Kadushin, 2016). Bu bağlamda sosyal çalışmacının bağlanma kuramını referans alması güvenli bir terapötik ilişkinin kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Görüşme bağlamı içerisinde kurulan bu terapötik ilişki sayesinde, çocukların ve bakım verenlerinin olumsuz bağlanma stillerini ve içsel çalışan modellerini keşfederek bir değişim potansiyeli ortaya çıkabilmektedir.

Planlı değişim süreci çerçevesinde çocuklarla ve bakım verenleriyle çalışan sosyal çalışmacıların bağlanma kuramı odağında dikkate alabileceği pek çok unsur bulunmaktadır. Ebeveynler, stres seviyeleri düştüğünde ve kendilerini daha güvende, özgüvenli, yeterli, sosyal açıdan daha bilinçli hissettiklerinde, çocuklarıyla daha ilgili ve duyarlı olmaktadır. Sevgi dolu ve güvenli bir ebeveynlik, çocukları hem olumsuz ebeveynlik tarzlarının zararlarından korumakta hem de onların özsaygısını, sosyal becerilerini ve duygusal dayanıklılığını güçlendirerek gelişimlerine katkıda bulunmaktadır (Howe ve ark., 1999). Bu bağlamda bakım verenlerle çalışırken güvenli bağ kurmayı olumsuz etkileyen ekonomik sorunlar, geçmiş travmalar gibi stres faktörleri ve bakım verenlerin öz yeterlilikleri dikkate alınarak danışmanlık, sosyo-ekonomik güçlendirme, ebeveynlerle görüşme gibi çalışmalar (Howe ve ark., 1999) önemli görülmektedir. Bunların yanı sıra çocukların bağlanma ilişkilerini daha iyi anlamak için çocuk koruma alanında çalışan sosyal çalışmacılara yönelik geliştirilmiş olan hem basılı formatta erişilebilir hem de 12 saatlik bir eğitim programıyla desteklenen Çocuk Bağlanma İlişkisi

Kılavuzu (The Child Attachment Relationship Guide) (O'Reilly, 2021) gibi rehberler de hizmet sunumunda kullanılabilir. Çocuk Bağlanma İlişkisi Kılavuzu eğitimlerinde aşağıda açıklanan altı bileşene odaklanılmaktadır (O'Reilly, 2021):

1. **Çocuğun bağlanma ilişkisinden kaynaklanan ihtiyaçları** kapsamında güvenli bir bağlanma ilişkisine sahip olabilmesi için ihtiyaç duyduğu güvenlik, koruma ve ilgi gereksinimlerinin değerlendirilmesine ve bu gereksinimlere çocukların neden ihtiyaç duyduğunun bakım verenler tarafından anlaşılması hususlarına yer verilmektedir.

2. **Oyun odaklı ilişki kurma** kapsamında çocuklarla iletişim kurmak ve bağlanma ilişkileri hakkında içgörü kazanmak amacıyla oyun becerilerinin kullanılması desteklenmektedir.

3. **Bakım verenin geçmişi ve ebeveynliğe ilişkin görüşleri** kapsamında bakım verenlerin ebeveynlik deneyimleri, çocuk yetiştirme yaklaşımları ve geçmiş travmaları değerlendirilmektedir.

4. **Güvenli üs görüşmesinde** çocukların Schofield ve Beek (2014) 'in belirlediği erişilebilirlik, duyarlılık, kabullenme, iş birliği, aile üyeliği (aidiyet) bakım boyutları kapsamındaki ihtiyaçlarını bakım verenlerin karşılama yeteneği üzerinde durulmaktadır.

5. **Ev ortamında gözlemler** kapsamında çocuğun evdeki etkileşimleri, bakım verenin çocuğa olan duyarlılığı ve çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanma durumu gözlemlenmektedir.

6. **Bağlanma oyun desteği** kapsamında çocuk ile bakım vereni arasındaki bağı güçlendirmek için oyun ve etkileşim odaklı yöntemler uygulanmaktadır.

Yukarıda açıklanan planlı müdahale sürecinde bağlanma kuramı odaklı çalışmalar, Bowlby (2020)'nin bağlanma kuramına dayalı olarak geliştirdiği müdahale basamakları, sosyal çalışmacı müracaatçı ilişkisi ve Çocuk Bağlanma İlişkisi Kılavuzu (O'Reilly, 2021)'nin sosyal çalışmacılara çocuk refahı alanında bağlanma temelli hizmetlerinde rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bağlanma kuramı temelli hizmetlerin sunumunda kullanılan çeşitli programlar mevcuttur. Bu programlardan çeşitli örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Bağlanma Temelli Müdahale Programları

Bağlanma, ilişki temelli olduğu için müdahale

programları genellikle bakım verenlerin bebeklerin sinyallerine duyarlılığını artırarak güvenli bağlanmayı teşvik etme amacını taşımaktadır (Hoffman, Marvin, Cooper ve Powell, 2006). Bu amaçlarla bağlanma kuramı temel alınarak geliştirilmiş bazı programlara aşağıda yer verilmektedir. Kanıt temelini en yüksek olduğu belirtilen 4 bağlanma temelli müdahale programı olan Çocuk Ebeveyn Psikoterapisi (Child-Parent Psychotherapy), Bağlanma ve Biyodavranışsal Yakalama (Attachment and Biobehavioral Catch-up, ABC), Olumlu Ebeveynliği Teşvik Etmek için Video-Geribildirim Müdahalesi (the Video-Feedback Intervention to Promote Positive Parenting) ve Güvenlik Çemberinin (the Circle of Security) (Berlin, Zeanah ve Lieberman, 2016) yanı sıra bağlanma temelli oyun terapisi olan Thereplay (Booth ve Jernberg, 2010) ve bağlanma temelli aile terapisi yöntemi olan Dyadik Gelişimsel Psikoterapinin (Dyadic Developmental Psychotherapy) (Hughes, 2017) açıklamalarına yer verilmiştir.

Çocuk Ebeveyn Psikoterapisinin temel amacı, ebeveynin çocukluk dönemindeki travmatik deneyimlerle yüzleşmesine ve bu olayların kendisinde uyandırdığı duygularla bağlantı kurmasına yardımcı olmaktır. Ayrıca, ebeveynin, kendi çocuğuna yönelik olumsuz hislerinin aslında geçmişte çözülmemiş çatışmaların bir yansıması olduğunu fark etmesi hedeflenir. Bu çatışmalar genellikle, ebeveynin kendi anne-babası ya da çocuklukta önemli bir yere sahip kişilerle yaşadığı olumsuz deneyimlerden kaynaklanmaktadır. Terapistin duyarlı ve destekleyici yaklaşımı, ebeveynin geçmişle sağlıklı bir şekilde yüzleşmesini, yeni ebeveynlik yöntemleri geliştirmesini ve böylece çocuğunu, kendi travmatik anılarının etkisinden kurtarmasını sağlamada kilit bir rol oynar (Berlin ve ark., 2016). Anne ve çocuk birlikte terapi seanslarına katılırken, ihtiyaç duyulduğunda anne için bireysel destek oturumları da düzenlenir. Müdahaleler hem çocuğun hem de ebeveynin duygu yönetimi becerilerini geliştirmeyi, çocuk ve anne arasındaki olumsuz davranış örüntülerini değiştirmeyi ve gelişimlerine uygun sağlıklı etkileşimleri ve aktiviteleri teşvik etmeyi amaçlar (Lieberman ve ark., 2006). Çocuk-Ebeveyn Psikoterapisi kapsamında yalnızca terapi sağlanmakla kalmayıp, aynı zamanda aileyi desteklemek için vaka yönetimi de yapılmaktadır. Ebeveynin güvenli bir aile ortamı oluşturulmasını zorlaştıran somut yaşam sorunları varsa bu

alanlarda destek sağlamak için ilgili kurumlara veya hizmetlere yönlendirme yapılmaktadır (Berlin ve ark., 2016). Bu durum yalnızca psikolojik desteğe odaklanılmadığını, aynı zamanda ailenin yaşam koşullarını iyileştirmek için bütüncül bir yaklaşım benimsendiğini göstermektedir.

Dozier ve arkadaşları (2006), erken yaşta olumsuz yaşam deneyimi olan çocukların ebeveynlerinin ilgili ve duyarlı bakım sağlamalarına yardımcı olmak için (Raby ve ark., 2021) Bağlanma ve Biyodavranışsal Yakalama programını geliştirmiştir. 10 oturumdan oluşan, evde uygulanan bu programa ebeveyn ve çocuğun birlikte katılımı sağlanarak bir ebeveyn koçu eşliğinde etkileşimleri desteklenmektedir (Programla ve oturumların yapısı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Dozier, Meade ve Bernard, 2014). Bu program ile ilgili yapılan 10 randomize kontrollü çalışmanın incelendiği sistematik derlemede programın çocuk refahına dahil olan çocuklara uygulandığında etkili olduğu; duygusal düzenlemeyi geliştirdiği, gelişimsel ilerlemeyi desteklediği ve bağlanma kalitesini güçlendirdiği (Grube ve Liming, 2018) bulunmuştur.

Olumlu Ebeveynliği Teşvik Etmek için Video-Geribildirim Müdahalesi, ebeveynin duyarlılığını artırarak çocuğun güvenli bağlanma geliştirmesine katkı sunmayı hedefleyen bağlanma kuramı temelli bir programdır (Juffer, Bakermans-Kranenburg ve Van IJzendoorn, 2008). Program, ebeveynlerin çocuklarının sinyallerini daha iyi anlamalarını ve uygun tepkiler vermelerini sağlayarak çocukların güvenli bağlanma geliştirmesine katkıda bulunur (Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn ve Juffer, 2003). Program genellikle altı ila sekiz seanslık bir müdahale sürecini kapsar. Her seans, eğitilmiş bir uygulayıcı tarafından gerçekleştirilir ve ebeveynin çocukla olan etkileşimleri videoya kaydedilir. Daha sonra, ebeveyn bu videolar izletilerek duyarlı ebeveynlik davranışları üzerine geri bildirim verilir. Uygulamanın aşamaları video kaydı (Ebeveyn ve çocuğun doğal ortamlarındaki etkileşimleri kaydedilir.), geri bildirim verme (Videolar analiz edilerek ebeveynin çocuğun sinyallerini nasıl daha iyi okuyabileceği konusunda rehberlik edilir.), pozitif ebeveynlik davranışlarını güçlendirme (Ebeveynin duyarlılığını artıran olumlu etkileşimler teşvik edilir.) ve takip süreci (Program sonrasında ebeveyn-çocuk etkileşimlerinde kalıcı değişikliklerin değerlendirilmesi yapılır) şeklindedir (Juffer,

Bakermans-Kranenburg ve Van IJzendoorn, 2017).

Güvenlik Çemberi de diğer bir bağlanma kuramı temelli müdahale programıdır (Berlin ve ark., 2016). Bu program, bakım verenlerin çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla ebeveynler ve bakım verenler için tasarlanmıştır (Powell, Cooper, Hoffman ve Marvin, 2014). Eğitim ve terapötik unsurlar içeren bu program, bakım verenlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini anlamalarını, bağlanma sinyallerine daha duyarlı olmalarını, çocukların sözlü ve sözsüz ipuçlarını daha iyi yorumlamalarını, empati becerilerini geliştirmelerini ve ebeveynlik yaklaşımlarını etkileyen geçmiş deneyimlerini fark etmelerini amaçlamaktadır. Yapılan araştırmalar, Güvenlik Çemberi müdahalesinin ebeveynlerin duyarlılığını artırarak çocukların güvenli bağlanma oranlarını yükselttiğini göstermektedir (Programla ve oturumların yapısı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Hoffman ve ark., 2006).

Dyadik Gelişimsel Psikoterapi (Dyadic Developmental Psychotherapy), gelişimsel travmalara maruz kalan çocuklar ve aileleri için bağlanma temelli bir aile terapisi yöntemidir. Bu yöntem, çocukların erken yaşta yaşadıkları ihmal, istismar ve aile içi travmaların etkilerini azaltmayı ve çocukların güvenli bağlanma ilişkileri kurmalarına destek olmayı amaçlamaktadır. Bu model iki aşamalı bir uygulama süreciyle şekillenmektedir. Terapinin ilk aşamasında, terapist çocuğun bakımını üstlenen ebeveynlerle birebir görüşmeler gerçekleştirir. Bu süreçte amaç, ebeveynlerin çocuğun duygusal durumlarını yönetebilme, travmanın etkilerini hafifletme, çocuğun kendilerine güvenli bağlanmasını sağlama ve travmanın gelecekteki etkilerini anlamlandırma konularında bilinçlenmesini ve güçlenmesini sağlamaktır. Gerek bakım verenlerle gerekse çocuklarla görüşmelerde en temel yöntem mizah kullanımını, kabullenici tutum, merak ve empatik yaklaşımdır. İkinci aşamada terapist, ebeveyn ve çocuğun birlikte katıldığı oturumları yönlendirir. Bu süreçte terapist, çocuğun korku ve utanç gibi duygularını düzenlemesine yardımcı olurken, parçalanmış yaşam öyküsünü anlamlandırmasına destek verir. Aynı zamanda, ebeveyn ve çocuk arasında açık, destekleyici ve etkileşim odaklı bir iletişim ortamı oluşturur (Programla ve oturumların yapısı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Hughes, 2017). Başlangıçta gelişimsel travma yaşayan çocuklar için geliştirilen DDP, zamanla

gelişimsel travma yaşamamış çocuklar için aile ortamında bağlanma odaklı bir terapi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Hughes, 2007).

Ebeveynler ve çocuklar arasında güvenli bağlanmanın gerçekleştirilebilmesi amacıyla çeşitli oyun terapi modellerine de başvurulabilmektedir. Oyun temelli bu terapi modellerinden en bilinenlerinden biri Theraplaydır. Theraplay, benlik saygısını ve güveni artırarak sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkilerini destekler. Aile üyelerinin bağlarını güçlendirirken, duygusal ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlar. Oyun temelli etkileşimlerle fiziksel ve duygusal yakınlığı teşvik eder (Booth ve Jernberg, 2010). Terapist, ebeveynleri terapi sürecine hazırlar ve süreci başlatır. Terapist, ebeveynleri terapi sürecine uyarlayacak şekilde yönlendirir. İlk aşamada, çocuğun ihtiyacına yönelik oyunlarla terapiyi terapist yönetirken, ebeveyn gözlemci rolündedir. Süreç ilerledikçe ebeveyn aktif katılımcı haline gelir ve terapist rehberlik yaparak geri planda kalır. Seanslar ev ortamında da devam eder ve geri bildirimlerle desteklenir. Terapinin süresi, ebeveyn ve terapistin ortak değerlendirmesiyle belirlenir (Gençer ve Aksoy, 2016).

Bağlanma temelli müdahale programlarının ortak amacı, çocukların güvenli bağlanma geliştirmelerini destekleyerek sağlıklı duygusal ve sosyal gelişimlerini teşvik etmektir. Bu müdahaleler, özellikle erken dönemde travmatik deneyimler yaşamış, ihmal veya istismara maruz kalmış ya da bakım veren değişiklikleri nedeniyle bağlanma süreci sekteye uğramış çocuklara yönelik olarak tasarlanmıştır. Tüm programlar, bakım verenlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını anlamalarını, onlara duyarlı ve tutarlı bir şekilde yanıt vermelerini sağlamak üzere yapılandırılmıştır. Güvenli bağlanmanın tesis edilmesi, çocuğun kendilik algısını güçlendirmekte, duygu düzenleme becerilerini geliştirmekte ve gelecekte kuracağı ilişkiler için sağlıklı bir temel oluşturmaktadır. Sosyal çalışmacılar, bu programları rehber olarak kullanarak hem çocukların hem de bakım verenlerin bağlanma süreçlerine yönelik destekleyici ve iyileştirici müdahalelerde bulunabilmektedirler. Bu doğrultuda bağlanma temelli uygulamalar, çocuğun psikososyal gelişimini desteklemek ve ona güvenli bir bakım ortamı sağlamak için bütüncül ve kanıta dayalı bir çerçeve sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bağlanma, yaşam boyu devam eden, kişiler arası ilişkileri ve duyguları düzenleyen bir sistemdir. Bağlanma kuramı, bireyin temel bağlanma figürüyle geliştirdiği ilk bağlanma ilişkisinden yaşamı boyunca geliştirdiği diğer kişiler arası ilişkilere kadar yaşam boyu geliştirilen tüm ilişkilerin anlaşılmasında önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Bağlanma kuramı, sosyal hizmetin birçok alanına yön vermiş kritik bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Mikro, mezo ve makro ölçekte uygulamalarını planlayan ve toplumu oluşturan üyelerin her birini biyopsikososyal boyutlarıyla ele alan sosyal hizmet disiplininin odağında, insanların ihtiyaç ve sorunlarına odaklanarak, onların gelişim kapasitelerini artırmak vardır. Özellikle çocuklarla çalışırken sosyal çalışmacıların bağlanma kuramını, değerlendirmelerine ve uygulamalarına rehberlik edecek bir çerçeve olarak kullanmalarının çocukların ve ailelerin refahına önemli ölçüde katkıda bulunduğu görülmektedir. Erken yaşam dönemlerinde bakım verenle kurulacak güvenli bir ilişkinin, ileriki yaşam dönemlerinde çeşitli risk faktörlerini önleyici temel bir dinamik olduğu bilinmektedir. Howe (2013) bağlanma kuramının sosyal çalışmacılar için çocuklar, gençler, yetişkinler, çiftler ve ebeveynlerin davranışlarının anlaşılmasına yönelik bir perspektif sunmasına vurgu yapmaktadır. Çocuğun birincil bakım verene karşı geliştirdiği bağın, çocuğun duygusal ve sosyal gelişiminde kritik bir belirleyici olması nedeniyle sosyal çalışmacıların çocukların bakım ortamlarını değerlendirirken bağlanma dinamikleri de dikkate alacakları önemli bir faktördür. Bağlanma kuramı sosyal çalışmacılara, ebeveynlerin ve bakım verenlerin çocukların ihtiyaçlarını daha iyi anlayarak bu ihtiyaçlara daha duyarlı bir şekilde yanıt verme kapasitelerini artırmak için uygulama zemini sağlamaktadır.

Bağlanma kuramı, koruyucu ve önleyici aile politikalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Koruyucu ve önleyici bir prensiple sosyal çalışmacıların aileler ve çocuklarla çalışırken güvenli bağlanma önünde engel teşkil edebilecek psikolojik ve sosyal etmenleri değerlendirmesi önemli görülmektedir. Sağlıklı aile sistemine olumsuz etki edebilecek faktörlerin tespit edilerek ihtiyaç doğrultusunda ailelerin güçlendirilmesi güvenli bir bağlanmanın gerçekleşmesini kolaylaştırıcı bir nitelik taşımaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına duyarlı ve yeterli bakım sağlayabilmesinin gerçekleşebilmesi için ev ziyaretleri, ebeveyn eğitimleri gibi erken

müdahale programlarının uygulandığı görülmektedir. Çocuk ve ebeveynle gerçekleştirilen bu erken dönem uygulamaların çocukların aidiyet ve güvenli bağ kurma potansiyelini artırdığı ve çocuk koruma sistemine girişlerini azalttığı bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal çalışmacıların ailelerle çalışırken bağlanma dinamiklerini göz önünde bulundurarak, ailenin güçlendirilmesi hususunda yaptığı uygulamalar, bağlanma ilişkilerine olumlu katkı sağlama hedefini beraberinde getirmektedir.

Bağlanma ilişkileri temelinde koruyucu önleyici sosyal hizmet uygulamalarının yanı sıra risk altında olan çocuklara ve bakım verenlerine yönelik çalışmalar da önem arz etmektedir. İhmal ve istismara maruz bırakılarak devlet koruması altına alınan çocukların bağlanma güvensizliği geliştirebilme risklerinin daha fazla olduğu, koruma altında olan çocukların ve yeni bakım veren konumundaki kişilerin güvenli bir bağlanma gerçekleştirebilmeleri için desteklenmeye ihtiyaç duyabildikleri bilinmektedir. Daha evvel yaşanan ihmal ve istismar gibi olumsuz yaşam deneyimleri, çocukların bağlanma güvensizliği yaşamalarına ve içsel çalışan modellerinin olumsuz bir yapıda şekillenmesine neden olmaktadır. Bununla beraber çocuğun duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığı, değer gördüğü, ihtiyaçlarına duyarlı olunan tutarlı ve güvenilir bir ilişki zemininde bu olumsuz bağlanma stillerinin değiştiği görülmektedir. İhmal ve istismar edici aile ortamında bulunan çocukların üstün yararı gözetilerek devlet korumasına alınması ve kurum bakımına yerleştirilmesi önemli bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu doğrultuda bağlanma kuramı, sosyal hizmet politikaları ve çocuk refahı sistemlerine yön veren stratejik bir çerçeve sunarak, erken çocukluk döneminde istikrarlı bakım veren ilişkilerinin çocuk gelişimi için kritik olduğunu vurgulamaktadır. Bağlanma kuramı etrafında şekillenen bu perspektif, birçok ülkede çocuk koruma politikalarına yansiyarak yeni düzenlemeler yapılmasına neden olmuştur. Kurum bakımı uygulamalarının son yıllarda geleneksel bakım modellerinden ev tipine geçen yapısı çocukların özerkliklerini ve güvenli bağlanma ihtiyaçlarını dikkate alan bu düzenlemeye işaret etmektedir. Bunun yanı sıra koruma altındaki çocuklara yönelik sosyal hizmet politikalarının şekillendirdiği hizmet düzenlemesi kurum bakımından ziyade koruyucu aile ve evlat edinme modellerini öne çıkarmaktadır. Özellikle küçük yaşlardaki çocukların uzun süre kurum bakımında kalmasını önleyerek kalıcı bir aile

yanına yerleştirilmelerini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin temel motivasyonu ise çocuğun aile ortamında yetişmesi ve değişkenlik göstermeyen bakım verenleriyle kuracağı güvenli bir ilişkinin kurulması amacını taşımaktadır. Kurum bakımından ziyade koruyucu aile yanında olan ve evlat edinilen çocukların güvenli bağlanma geliştirme olasılığı daha fazla olmakla birlikte bu hususta sosyal çalışmacılar tarafından desteklenmeye ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamalarına yön veren sosyal hizmet politikaları, evlat edinme ve koruyucu aile olma sürecinde ebeveynlere danışmanlık ve eğitim hizmetlerine yer vererek, çocukların yeni ailelerinde güvenli bağlar geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin merkezinde devlet korumasındaki çocukların güvenli bir bağlanma geliştirebilmesi için kalıcı, duyarlı ve destekleyici bakım ortamları sağlama esası yer almaktadır.

İlgili alanyazın doğrultusunda bu çalışmada, bağlanma kuramının çocuk refahı alanındaki yansımaları ele alınmaktadır. Bu bilgiler ışığında öncelikli olarak çocukların ve bakım verenlerin sorun ve ihtiyaçlarının tanımlanması gerekmektedir. Sonrasında güvenli bağlanmanın kurulmasında engel oluşturabilecek sorun ve ihtiyaçlara yönelik çözümlerin belirlenerek hizmetlerin oluşturulması ve sunulması diğer önemli adımlardır. Bu adımlar sosyal hizmet uygulamalarında kullanılan planlı müdahale sürecine işaret etmektedir. Bu doğrultuda sosyal çalışmacıların bağlanma kuramına ilişkin bilgi ve beceri düzeylerinin yüksek olması çocuk ve bakım verenlerine yönelik sunulan mesleki uygulamaların niteliğini artıracak bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira sosyal hizmet uygulamalarında bağlanma kuramının koruyucu, önleyici, tedavi edici nitelikteki hizmetlerin planlanması ve sunulmasında önemli bir bakış açısı ve kaynak sağladığı söylenebilir.

Bu sonuçlara istinaden geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmektedir.

Ailelerle çalışırken güvenli bağlanmanın gerçekleşmesi önünde engel teşkil edebilecek bakım verenlerin risk faktörleri (sosyal ve ekonomik yetersizlikleri, psikolojik durumları gibi) tespit edilerek bu değişkenlere yönelik aileyi güçlendirme kapsamında hizmetlerin artırılması önerilmektedir. Bu tespit ve değerlendirme, risk altındaki çocukların belirlenmesine ve önleme

çalışmalarına yardımcı olabilir. Sosyal çalışmacılar aynı zamanda risk altındaki çocuklar ve aileleriyle; özellikle aile bireylerinin aidiyetlerini, kendilerini ifade edebilme becerilerini ve birbirlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitelerini geliştirmek için çalışarak, aile içi güvenli bağlanmanın gerçekleştirilmesini hedefleyebilir. Sosyal hizmetin bütüncül bakış açısı güvensiz bağlanmayı sadece olumsuz ebeveyn tutumlarının bir sonucu olarak gören bakış açısının çok ötesinde, süreci psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla ele alan ve uygulamalarını tüm bu dinamikleri kapsayacak şekilde gerçekleştiren bir hizmet sunumuna öncülük etmelidir.

Bağlanma kuramına dayalı sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi için daha somut adımların atılması gerekliliği de bu doğrultuda öne çıkmaktadır. Bunun ilk adımı çocuk refahı alanında doğrudan hizmet sunumunda bulunan sosyal hizmet mesleğinin eğitim müfredatında bağlanma kuramına daha fazla yer verilmesi ve sosyal hizmet öğrencilerinin henüz mezun olmadan bu kuram etrafında şekillenecek uygulamalar hakkında bilgi sahibi olması önemli görülmektedir. Sosyal çalışmacıların mesleğe başladıklarında çalıştıkları müracaatçı gruplarının ihtiyaçları doğrultusunda bağlanmaya etki eden travma gibi daha spesifik alanlarda ileri eğitimler alabilmesi önemli görülmektedir. Bilimsel olarak etkinliği kanıtlanmış bağlanma odaklı müdahaleler (örneğin, Çocuk Ebeveyn Psikoterapisi, Bağlanma ve Biyodavranışsal Yakalama, Olumlu Ebeveynliği Teşvik Etmek için Video-Geribildirim Müdahalesi ve Güvenlik Çemberi gibi), kültürel uyarlamalarla yaygınlaştırılmalı ve sosyal hizmet politikaları bu tür programları desteklemelidir. Bu programların kültürel duyarlılık göz önünde bulundurularak geliştirilmesi, uygulamaların etkinliğini artıracak bir nitelik taşıyacaktır. Bunun yanı sıra çocuk refahı alanında öne çıkan bir diğer husus ise hukuki düzenlemelerin bağlanma perspektifini içermesi gerektiğidir. Koruma altında olan çocuklar için yapılan mevzuatın düzenlenmesi hususunda bağlanma kuramının çıktıları daha fazla referans alınarak çocuk refahı hizmetlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Bağlanma kuramı, sosyal hizmet politikalarının bütüncül, sürdürülebilir ve kapsamlı bir destek sistemi oluşturmasını teşvik etmektedir. Bu doğrultuda, çocukların yalnızca fiziksel ihtiyaçlarının değil, duygusal ve ilişkisel gereksinimlerinin de karşılanması esastır. Koruma

altında bulunan çocukların düzenli olarak bağlanma ve gelişim değerlendirmelerine tabi tutulması ve elde edilen sonuçlara göre uygun psikososyal desteklerin sağlanması mümkün kılınmalıdır. Örneğin, koruyucu ailelere sağlanan maddi yardımların yanı sıra terapi, akran destek grupları gibi psiko-sosyal desteklerin sunulması, çocukların sağlıklı bağlanma süreçleri geliştirmesine katkıda bulunacaktır. Bunun yanı sıra koruyucu aile, evlat edinme hizmetleri kapsamında ailelere yönelik bağlanma kuramı odağında eğitimler tasarlanabilir. Özellikle kurum bakımında görevli olan ve vardiya usulü ile çalışan personelin uzun vadeli çalışacağı şekilde düzenlemeler yapılabilir. Genel olarak, bağlanma kuramı sosyal hizmet politikalarının hem yasal ve yönetsel boyutta hem de kurum içi uygulamalar düzeyinde çocukların bağlanma güvenliğini merkeze alan bir çerçevede şekillendirilmesine rehberlik etmektedir. Sosyal hizmet politikaları, aynı zamanda bakım sistemindeki çocukların ihtiyaçlarına bütüncül yaklaşılmasını gerektirir ki bu da bağlanma kuramıyla uyumludur. Bu bağlamda bağlanma kuramı temel alınarak çocuk refahı alanındaki hizmetlerin sunumuna yönelik kılavuzların geliştirilmesi önerilmektedir.

Yazar Katkısı / Author Contributions

Fikir/Kavram: ÖK, SK, ANB.; Tasarım: SK, ANB.; Denetleme/Danışmanlık: ÖK.; Analiz ve/veya Yorum: SK, ANB, ÖK.; Kaynak Taraması: SK, ANB.; Makalenin Yazımını: SK, ANB.; Eleştirel İnceleme: ÖK.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış bağımsız

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar araştırmanın yürütülmesinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek / Financial Disclosure

Yazarlar araştırmanın yürütülmesi sürecinde bir finansal destek almadıklarını beyan etmiştir.

KAYNAKLAR

Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., & Wall, S. (2014). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation* (1st ed.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315802428>

Atwool, N. (2005). Working with adults who are parenting. M. Nash, R. Munford, K. O'Donoghue (Ed.). *Social Work Theories in Action* içinde (223-239). London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H.,

Juffer, F. (2003). Less is more: Meta-analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin*, 129(2), 195-215.

Banks, C. (2024). Attachment Theory: Its Absence and Role in Deinstitutionalisation Strategies. *Institutionalised Children Explorations and Beyond*, 11(2), 232-241.

Baysal, A.E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları: İstanbul Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Berlin, L. J., Zeanah, C. H., Lieberman, A. F. (2016). Prevention and intervention programs to support early attachment security: A move to the level of community In Cassidy J & Shaver PR (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 739-758). New York: Guildford.

Blakely, T. J., Dziadosz, G. M. (2015). Application of attachment theory in clinical social work. *Health & Social Work*, 40(4), 283-289. DOI: 10.1093/hsw/hlv059

Booth, P. D., Jernberg, A. M. (2010). *Theraplay: Helping parents and children build better relationships through attachment-based play*. San Francisco: Wiley.

Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 350-373.

Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. (Çev. T.V. Soylu). İstanbul: Pinhan.

Bowlby, J. (2014a). *Ayrılma*. (Çev. M. Günay). İstanbul: Pinhan.

Bowlby, J. (2014b). *Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması*. (Çev. M. Kamer). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.

Bowlby, J. (2015). *Kaybetme*. (Çev. N. Nirven, N. Diner). İstanbul: Pinhan.

Bowlby, J. (2020). *Güvenli bir dayanak: ebeveyn-çocuk bağlanması ve sağlıklı insan gelişimi*. (Çev. S. Güneri). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.

Brisch, K.H., Hilmer, C., Oberschneider, L., Ebeling, L. (2018). Bindungsstörungen. *Monatsschrift Kinderheilkunde*, 166, 533-544. doi:10.1007/s00112-018-0465-7

Carlson, E. A., Hostinar, C. E., Mliner, S. B., Gunnar, M. R. (2014). The emergence of attachment following early social deprivation. *Development and Psychopathology*, 26(2), 479-489. doi:10.1017/S0954579414000078

Cassibba, R., Balenzano, C., Silletti, F., Coppola, G., Costantini, A., Giorgio, S., ... Musso, P. (2023). The placement of children in need of out-of-home care: Forms of care and differences in attachment security and behavioral problems in the Italian

- context. *International journal of environmental research and public health*, 20(23), 7111.
- Center on the Developing Child at Harvard University. (2010). *The foundations of lifelong health are built in early childhood*. Cambridge, MA: Harvard University. <https://developingchild.harvard.edu/wp-content/uploads/2024/10/Foundations-of-Lifelong-Health.pdf>
- Chinnery, S.A. (2016). Social work's fingerprint on the evolution of attachment theory: Some essential knowledge for care practice. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 28(3), 79–90. doi/10.3316/informit.459711111107907
- Choate, P., Tortorelli, C. (2022). Attachment theory: A barrier for indigenous children involved with child protection. *International journal of environmental research and public health*, 19(14), 8754.
- Dalgaard, N. T., Filges, T., Viinholt, B. C., & Pontoppidan, M. (2022). Parenting interventions to support parent/child attachment and psychosocial adjustment in foster and adoptive parents and children: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18(1), e1209.
- Diener, M.L., Nievar, M.A., Wright, C. (2003). Attachment security among mothers and their young children living in poverty: Associations with maternal, child, and contextual characteristics. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49 (2), 154–182. doi.org/10.1353/mpq.2003.0007
- Dozier, M., Kaufman, J., Kobak, R., O'Connor, T. G., Sagi-Schwartz, A., Scott, S., ... Zeanah, C. H. (2014). Consensus statement on group care for children and adolescents: A statement of policy of the American Orthopsychiatric Association. *American Journal of Orthopsychiatry*, 84(3), 219.
- Dozier, M., Meade, E., & Bernard, K. (2014). Attachment and Biobehavioral Catch-up: An intervention for parents at risk of maltreating their infants and toddlers. In S. Timmer, A. Urquiza (Eds.), *Evidence-based approaches for the treatment of maltreated children: Considering core components and treatment effectiveness*, (43-59). Springer.
- Dozier, M., Peloso, E., Lindhiem, O., Gordon, M. K., Manni, M., Sepulveda, S., ... Levine, S. (2006). Developing evidence-based interventions for foster children: An example of a randomized clinical trial with infants and toddlers. *Journal of Social Issues*, 62(4), 767-785.
- Finet, C., Waters, T. E., Vermeer, H. J., Juffer, F., Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Bosmans, G. (2021). Attachment development in children adopted from China: The role of pre-adoption care and sensitive adoptive parenting. *Attachment & Human Development*, 23(5), 587-607.
- Gençer, A. A., & Aksoy, A. B. (2016). Anne çocuk etkileşiminde farklı bir yaklaşım: Theraplay oyun terapisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 244-254.
- Grube, W. A., & Liming, K. W. (2018). Attachment and biobehavioral catch-up: A systematic review. *Infant Mental Health Journal*, 39(6), 656-673.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511.
- Hazan, C., Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22..
- Hoffman, K. T., Marvin, R. S., Cooper, G., Powell, B. (2006). Changing toddlers' and preschoolers' attachment classifications: The Circle of Security intervention. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(6), 1017-1026.
- Holmes, J. (1993). *John Bowlby and attachment theory*, London: Routledge.
- Howe, D. (1995). *Attachment theory for social work practice*. Basingstoke and London: Macmillan.
- Howe, D. (2011). *Attachment across the lifecourse a brief introduction*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Howe, D. (2013). Attachment theory. M. Gray, S.S. Webb (Ed.). *Social Work Theories And Methods* (second ed.) içinde (s.75-86). London: Sage.
- Howe, D., Brandon, M., Hinings, D., Schofield, G. (1999). *Attachment theory, child maltreatment and family support a practice and assessment model*. Basingstoke and London: Macmillan.
- Hughes, D. (2007). *Attachment-focused family therapy*. WW Norton & Company.
- Hughes, D. (2017). Dyadic developmental psychotherapy (DDP): an attachment-focused family treatment for developmental trauma. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, 38(4), 595-605.
- Johnson, A., Mliner, S., DePasquale, C., Troy, M., Gunnar, M. (2018). Attachment security buffers the HPA axis of toddlers growing up in poverty or near poverty: Assessment during pediatric well-child exams with inoculations. *Psychoneuroendocrinology*, 95, 120-127. doi.org/10.1016/j.psyneuen.2018.05.030.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H. (2008). Methods of the video-feedback programs to promote positive parenting alone, with sensitive discipline, and with representational attachment discussions. F. Juffer, M.J. Bakermans-Kranenburg, M.H. van IJzendoorn (Eds.). *Promoting positive parenting: An*

- attachment-based intervention içinde (11-23).* Taylor & Francis.
- Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H. (2017). Pairing attachment theory and evidence-based interventions: Video-Feedback Intervention to Promote Positive Parenting (VIPP). *Attachment & Human Development*, 19(5), 407-423.
- Kadushin, A., Kadushin, G. (2016). İlişki kurmak. Ö. Karakuş, Y. Özdemir (Eds.), In *Sosyal Hizmet Görüşme Teknikleri* (87-112. ss.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Kaniuk, J. (2014). The applications of attachment theory in the field of adoption and fostering. P. Holmes ve S. Harnfield (Ed.). *The Routledge Handbook of Attachment: Implications and Interventions* içinde (s.147-165). London and New York: Routledge
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Lieberman, A. F., Ippen, C. G., Van Horn, P. (2006). Child-parent psychotherapy: 6-month follow-up of a randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 45(8), 913-918.
- Main, M., Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in The The Preschool Years: Theory, Research and Intervention*. Chicago: University of Chicago Press.
- NICE (2025). Children's attachment: attachment in children and young people who are adopted from care, in care or at high risk of going into care. Erişim Tarihi: 03.03.2025, <https://www.nice.org.uk/guidance/ng26>
- O'Reilly, L. (2021). The child attachment relationship guide: informing child protection and fostering social work. *Child Care in Practice*, 30(3), 353-367. doi:10.1080/13575279.2021.1960798
- Palacios, J., Rolock, N., Selwyn, J., Barbosa-Ducharne, M. (2019). Adoption breakdown: Concept, research, and implications. *Research on Social Work Practice*, 29(2), 130-142.
- Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., Marvin, R. (2014). *The Circle of Security Intervention: Enhancing Attachment in Early Parent-Child Relationships*. Guilford Publications.
- Raby, K. L., Waters, T. E., Tabachnick, A. R., Zajac, L., Dozier, M. (2021). Increasing secure base script knowledge among parents with Attachment and Biobehavioral Catch-up. *Development and Psychopathology*, 33(2), 554-564.
- Rothbaum, F., Nagaoka, R., & Ponte, I. C. (2006). Caregiver sensitivity in cultural context: Japanese and US teachers' beliefs about anticipating and responding to children's needs. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(1), 23-40.
- Ryan, F. (2011). Kanyininpa (Holding): A way of nurturing children in Aboriginal Australia. *Australian Social Work*, 64(2), 183-197.
- Schofield, G., Beek, M. (2014). *The Secure Base Model: Promoting attachment and resilience in foster care and adoption*. London: BAAF.
- Seyis, N. (2023). Bağlanma kuramı açısından ihmal ve istismar; batı dünyasında uygulanan koruyucu önleyici projeler. *Çocuklarda İhmal ve İstismar*, 125.
- Søberg Bjerre, L., Jacob Madsen, O., Petersen, A. (2023). 'But what are we doing to that baby?' Attachment, psy-Speak and designed order in social work. *European Journal of Social Work*, 26(1), 54-65.
- Stovall, K. C., Dozier, M. (2000). The development of attachment in new relationships: Single subject analyses for 10 foster infants. *Development and Psychopathology*, 12(2), 133-156.
- Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Duschinsky, R., Fox, N. A., Goldman, P. S., Gunnar, M. R., ... & Sonuga-Barke, E. J. (2020). Institutionalisation and deinstitutionalisation of children 1: A systematic and integrative review of evidence regarding effects on development. *The Lancet Psychiatry*, 7(8), 703-720.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58.